

Człowiek anatomicznie współczesny (AMH), przybył do Karpat Zachodnich około 45 tysięcy lat temu. Uważa się, że jego pojawienie się w Europie przyczyniło się do wyginięcia populacji neandertalczyków, którzy zamieszkiwali Europę już od 250 000 lat. W archeologii paleolitu odkrycie szczątków ludzkich jest niezwykle rzadkie, dlatego artefakty wytworzone przez ludzi stanowią niekiedy jedyne źródło do poznania ich wytwórców. Powszechnie wiadomo, że kamienne narzędzia populacji ludzi anatomicznie współczesnych znacznie różnią się od narzędzi neandertalczyków. W okresie górnego paleolitu Europy (okresu od 45 do 13 tysięcy lat temu), pierwsze artefakty z pewnością wykonane przez człowieka współczesnego odkryte zostały w obrębie kultury oryniackiej. Wraz z rozprzestrzenianiem się tej kultury populacja neandertalczyków zasiedlająca dotychczas obszar Europy uległa znacznemu ograniczeniu, a w efekcie wymarła. Istnieje kilka teorii wyjaśniających, dlaczego tak się stało. Jedna z nich mówi, że istniała ewolucyjna konkurencja między dwoma gatunkami ludzkimi, z których ta lepiej przystosowana wygrała. W tym przypadku natura wybrała tę populację, która opracowała lepszą strategię przetrwania w klimacie lodowcowym Europy. Oznacza to, że człowiek współczesny i neandertalczyki mogli prowadzić wypracowany niezależnie przez siebie sposób eksploatacji środowiska naturalnego cały czas żyjąc obok siebie. Ponieważ do tej pory badaniom strategii przyżyciowych neandertalczyka w Europie Środkowo-Wschodniej poświęcano znacznie więcej uwagi niż najwcześniejszym populacją człowieka współczesnego, wydaje się uzasadniona potrzeba przeprowadzenia badań, których celem byłoby opisanie strategii stosowanych przez człowieka współczesnego zasiedlającego Karpaty Zachodnie w okresie wczesnego górnego paleolitu. Istnieje tylko kilka stanowisk, które mogą dostarczyć wystarczających danych, aby odpowiedzieć na to pytanie. Są to zwłaszcza stanowiska jaskiniowe, niestety bardzo często w ich przypadku mamy do czynienia ze stanowiskami w całości wyeksplorowanymi przez wcześniejszych badaczy – często archeologów-amatorów. Szczęśliwie na Węgrzech znajduje się jaskinia Istállóskő, w której zachowały się dwie warstwy zawierające ślady osadnictwa człowieka współczesnego, w tym narzędzia kościane i kamienne, kości upolowanych zwierząt, paleniska z pozostałościami palonego drewna, zabytki sztuki mobilnej, flet wykonany z kości niedźwiedzia jaskiniowego oraz ludzki ząb. Nowe badania wykopaliskowe przeprowadzone z zastosowaniem nowoczesnych metod wykopaliskowych i w oparciu o badania interdyscyplinarne pozwolą uzyskać szereg informacji o życiu ludzkiej zamieszkującej to stanowisko między 39 a 32 tys. lat temu. Wyniki badań rzucają nowe światło na różnice pomiędzy człowiekiem współczesnym a neandertalczykiem, i być może pozwolą określić czynnik, który pomógł człowiekowi współczesnemu zasiedlić Europę i przyczynił się do wymarcia neandertalczyków.